

2. Vývoj veřejné správy od raného středověku do roku 1620

Veřejná správa ČR – přednáška č. 2
David Špaček
KVE - 524
spacekov@mail.muni.cz

PODOKRUHY:

- 1) Období raného středověku (do konce 12. stol.)
- 2) Období od počátku 13. století do roku 1419
- 3) Husitství
- 4) Období od konce husitství do roku 1620

→ HLAVNÍ PRVKY VEŘEJNÉ SPRÁVY A JEJICH VZTAHY

internetové zdroje:

- a) <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/nejvetsicech/historie>
- b) <http://www.korunaceska.org/index.asp>

2

1) Období raného středověku (do konce 12. stol.)

- vytváření raně středověkého státu - 9. stol.
- **FEUDALISMUS + VĚRNOST**
- **sjednocování jednotlivých KNÍŽECTVÍ ukončeno r. 995** vyražděním Slavníkovců (Boleslav II.)
- **veřejná správa součástí knížecí moci**
 - základním úkolem
 - a) **záruka veřejného pořádku a míru a**
 - b) **výběr dávek.**
- **KNÍŽE (kněz, vojvoda, někdy i král)**
(1085 ad personam knížeti Vratislavovi II., r. 1158 Vladislavovi II., od r. 1198 trvale Přemyslu Ot. I.)
(alespoň formálně) považován za:
 - nejvyššího soudce
 - vojenského náčelníka
 - nejvyššího zákonodárce
 - nositele jedině nezávislé výkonné moci

3

1) Období raného středověku (do konce 12. stol.)

- aby skutečně prosadil svou moc, **musel KNÍŽE**
 - a) **po zemi cestovat** („skutečně vládl jen tam, kde byl přítomen“) (prosazování práva a vybírání dávek)
 - b) **dosadit do území jemu oddané**
 - rozdělením země na menší územní celky (počátek feudální rozdrobenosti)
- **ÚDĚLY**
 - spravovala osoba na knížeti plně závislá
 - nebyl samostatným územím, byl součástí celé země
 - úřední systém se rozvinul po smrti Břetislava I. (1055)
 - úředníkem mohl být jen dospělý Přemyslovec, který podléhal vládnoucímu knížeti jako hlavě rodu (zásadně ne jako leník), pravomoc byla proměnlivá + rostla s dlouhodobostí úřadu.

4

1) Období raného středověku (do konce 12. stol.)

- **DRUŽINA**
 - mocenskou oporou knížete
 - jednotícím pojítkem prospěch knížete/prospěch vlastní
 - feudalizací družiníků se měnila ve šlechtu
- **SHROMÁŽDĚNÍ**
 - princip publikace
 - ad hoc
 - struktura se diferencovala na **lid** (pasivní úloha) a **velmože**
 - **volební shromáždění** - postupně oporou budoucího samostatného postavení velmožů vedle knížete i proti němu
 - od přelomu 11. a 12. stol. **velmožská kolokvia** - převážně výkonný charakter, rozhodující vůle knížete
 - nepravdivé tzv. **dvorské sjezdy** - zárodky pozdější královské rady

5

1) Období raného středověku (do konce 12. stol.)

- **ÚŘADY (MINISTERIA)**
- **DVORSKÉ / ZEMSKÉ ÚŘADY**
 - od pol. 11. stol.
 - **povaha milosti knížete** – kníže stále jediným nositelem moci (“základem centrální správy státu”)
 - úředníci nebyli placeni státem ani panovníkem
 - **dočasně svěřovány** formou **léna**, nikoliv už jen na základě rodové příslušnosti
 - **prvotní funkcí** - zabezpečení hospodářství a chodu dvora, případně přímá (čestná) obsluha knížete
 - vzorem především **franská říše**
 - ve 12. stol. se diferencují na **2 skupiny**:
 - a) **vlastní hodnosti**
 - př. mečník, stolník, číšník, sklepník, lovcí, maršálek
 - b) **úřady s širším správním dosahem**
 - komorník, sudí a kancléř
 - vyžadován určitý stupeň ODBORNOSTI

6

1) Období raného středověku (do konce 12. stol.)

ÚŘADY (MINISTERIA)

KASTELÁNSTVÍ A HRADSKÁ SOUSTAVA

- souvisela s "pohyblivostí knížete,"
- názory, že ve středoevropské oblasti již od roku 900 (Pražský hrad cca 880 - Bořivoj)
- princip **dočasného** udělení správního úřadu v rámci území hradu (hradské okrsky, kastelánie)
- **Kastelán (prefekt, hradský župan)**
 - původně vojenský náčelník jmenovaný knížetem
 - pravomoc soudní a správní - vyplývala z místního zastupování knížete
 - nejsou reprezentanti místního obyvatelstva
- (**NEJDE O SAMOSPRÁVU**)
- pravomoc kastelána postupně delegovány mezi více hradských úředníků - vilik, sudí, komorník

7

2) Období od počátku 13. století do roku 1419

- Veřejná správa se
 - a) **institucionalizovala** („administracio“)
 - b) nabyla vysokého stupně **roztříštěnosti**
- Z komplexu **jednotné knížecí vlády** se vydělily **tři partikulární správy** s vlastním právním systémem
Správní odvětví se shodovala s **právními oblastmi**
 - a) **šlechtici** - právo zemské, správa stavovská
 - b) **měšťané** - právo městské, podléhali správě městské
 - c) **duchovenstvo** - právo kanonické, správa církevní
 - d) **poddaní** spadali pod strukturu a formy **patrimoniální správy šlechtice** - vztahy se řídily **právem vrchnostenským**

8

2) Období od počátku 13. století do roku 1419

- Jednou z nejdůležitějších změn **zkonstituování se rodové šlechty**
 - faktická **držba půdy** původně lenního charakteru uznána za **dědičnou**
(Na Moravě již v r. 1189 - **Statuta Konráda Oty**, pro Čechy vyhlásil až Přemysl Otakar. I. v r. 1222)
- Královská správa** se v poslední třetině 13. stol. nakonec rozštěpila na
 - a) vlastní královskou správu s některými speciálními odvětvími
 - b) jí paralelní linii stavovské šlechtické správySouvisí s rozdělením panovnické moci na **dominium speciale** a **dominium generale**.

9

2) Období od počátku 13. století do roku 1419

KRÁLOVSKÁ SPRÁVA DO DRUHÉ TŘETINY 14. STOL.

- důležitým dokumentem **Zlatá bula sicilská**
- vytvoření stálého **královského sídla** (Pražský hrad)
"panovník už není spíše šlechtickým náčelníkem objíždějícím hradíště" (podle některých již od Václava I.)
- vytvoření základ **královského dvora** s **dvorskými úřady** a **dvorskými úředníky**
- původní hradští úředníci nahrazení jinými (někteří se stali úředníky celostátními)
 - hofmistr
 - dvorský sudí
 - nejvyšší komorník
 - pražský purkrabí
 - královský kancléř

10

2) Období od počátku 13. století do roku 1419

KRÁLOVSKÁ SPRÁVA OD DRUHÉ TŘETINY 14. STOL. DO HUSITSTVÍ

- vzrůst vlivu centrální moci
- vzrostl význam
 - a) hofmistra
„Za Karla IV se hofmistr stal skutečným prvním činitelem dvora a zasahoval i do všech záležitostí, jež se dvora dotýkaly, včetně zahraničněpolitických otázek.“
 - b) královské rady (základem správy dominia speciale)
 - c) královské kanceláře + úřad archiváře

11

2) Období od počátku 13. století do roku 1419

KRÁLOVSKÁ SPRÁVA OD DRUHÉ TŘETINY 14. STOL. DO HUSITSTVÍ

- nové královské úřady
 - a) mistr královské komory
 - b) královští hejtmani
 - c) poprávci
 - trestně-policejní funkce (chránili i úředníky)
 - důležitou úlohu tzv. krajští poprávci (1349)
 - přispěly (spolu s tzv. krajskými **landfrýdy**) k územnímu vyhraňování krajů

12

2) Období od počátku 13. století do roku 1419

HEJTMAN

- úředník zastupující nepřítomného panovníka, a to
 - v **Čechách** krátkodobě při odjezdu krále ze země, **na Moravě** víceméně trvale (úřad vznikl v době neobsazení markrabství od poloviny 13. stol., stálým úředníkem už r. 1298)
- péče o veřejný mír
- od pol. 14. stol. **královští hejtmani** v ostatních nových územích - slezských knížectvích, Lužici, zahraniční léna

13

2) Období od počátku 13. století do roku 1419

PRVKY ÚZEMNÍ SPRÁVY

a) ZEMSKÉ SNĚMY

- navazovaly na jednání dřívějších kolokvií
- svolával král
- jednou z institucí mocenského dualismu (i při fungující královské moci zůstaly zachovány jako shromáždění šlechty)
- **Kompetence (především českého ZS)**
 - a) povolování obecné berně
 - b) vojenská tažení za hranice země
 - c) ochrana veřejného míru
 - d) přijímání panovníka
- z titulu pozemkového vlastnictví měl každý šlechtic právo, a dokonce i povinnost zúčastnit se sněmu osobně nebo přenesením svého hlasu (úmyslná neúčast = „škúdcovství“ země)

14

2) Období od počátku 13. století do roku 1419

SNĚMY

b) GENERÁLNÍ SNĚM

- účastnili se zástupci všech nebo několika zemí Koruny
- jednaly o společných zájmech státu (korunovace, vnější postavení a právní záležitosti celostátní)
- první r. 1331 v Domažlicích
- v r. 1355 zamítl zákoník Majestas Carolina

c) KRAJSKÉ SNĚMY

- kvůli nákladnosti účasti na zemském sněmu
- shromáždění šlechty, duchovenstva a měst kraje
- menší význam, než sněmy zemské
- svolával je rovněž panovník, vysílal na ně své zástupce

15

2) Období od počátku 13. století do roku 1419

ZEMSKÝ SOUD

- V **ČECHÁCH** (v Praze)
- mezi roky 1260 – 1270 pod tlakem šlechty
- od počátku písemné záznamy (registra regalia – později “zemské desky”)

NA MORAVĚ od r. 1348 (zasedal střídavě v Olomouci a v Brně)

16

2) Období od počátku 13. století do roku 1419

MĚSTSKÁ SPRÁVA

- „Do 80. let 13. stol. byla síť měst v Čechách i na Moravě v základních rysech hotova a udržela se až do novověku.“
- právním základem existence bylo městské privilegium od zakladatele
- **Původně zakládání výhradně v moci panovníka**
→ MĚSTA KRÁLOVSKÁ (“svobodná”) (podkomoří)
- **později i vrchnost**
 - “vysazování” měst jen s královským svolením vrchností, nikoliv městu - **města poddanská**
 - obyvatelstvo patřilo mezi poddané své vrchnosti = nesvobodné
 - napodobovala správu měst královských
- města na konci 13. stol. nejpevnější složkou **dominia speciale**

17

2) Období od počátku 13. století do roku 1419

NEJSTARŠÍ PODOBY SPRÁVY UVNITŘ MĚSTA

Správa města (královského typu) zahrnovala dva prvky:

a) královský

- zástupcem **rychtář**
- rychtář **ručil** za mír a pořádek ve městě včetně dodržování právního řádu

b) samosprávný

- zárodky v městském soudnictví
- **sbor přísězných** potvrzovaný králem (podkomoří)

→ městské rady s konšely

- postupně byla nová rada navrhována radou odstupující (měněna jen část konšelů)

“neveřejné ranní schůzky”

skládání účtů odstupující radou

(předsedající nazýván purkmistrem - představitel města)

18

2) Období od počátku 13. století do roku 1419

PODOBA SPRÁVY UVNITŘ MĚSTA

b) samosprávný prvek*

Ke konci 14. stol. další samosprávný orgán tzv. **městská obec** - širším shromážděním měšťanů včetně řemeslníků

Postupem času se města diferencovala na tyto skupiny:

- města královská
 - věnná
 - horní
 - komorní
 - poddanská
- každé město tvořilo samostatnou jednotku a jednotlivé skupiny měst nebyly nikdy homogenními celky – vždy ovlivněno páнем města a souborem právních zvyklostí

2) Období od počátku 13. století do roku 1419

PODOBA SPRÁVY UVNITŘ MĚSTA BRNA

- zakladatelem **Brněnského hradu** patrně Břetislav (1035 - 1055) - sídlo přemyslovského úředního knížete (hrad **Veveří** 1213, Př. Ot. I., **Špilberk** kolem pol. 13. stol. - Př. Ot. II.)
- Václav I. udělil r. 1243 první privilegium:
 - svěřilo správu města 24 konšelům
 - 12 starých radních + 12 nových radních
 - mílové právo
 - kdo žil v Brně s měšťany, podléhal městskému soudu, platil městské berně a byl ve městě osvobozen od placení mýta
 - dvakrát ročně výroční trh otevřený i cizím kupcům
 - podrobně některé normy civilního a trestního práva

2) Období od počátku 13. století do roku 1419

PODOBA SPRÁVY UVNITŘ MĚSTA BRNA

- Václav II. - 1292 - dovolil volit konšely
- zvyk - odstupující rada navrhla radu novou (resp. staronovou)
 - 1393 - polocechovní správa
 - po uvedení do úřadu dosadila rada nové cechmistry a rozdělila mezi sebe **městské úřady** (vždy 2 konšelé)
 - dozor na výčep
 - dozor na městské zdi, věže, příkopy a městské budovy
 - dozor na ohniště a provozovny pracující s ohněm
 - dozor na rybí trh
 - dozor na městskou věznicí
 - dozor na čištění ulic
 - 5 až 12 výběrčích městské sbírky (z konšelů, členů staré rady a za zástupců obce)
 - mistr komory (z radních), od r. 1373 dva

2) Období od počátku 13. století do roku 1419

PODOBA SPRÁVY UVNITŘ MĚSTA BRNA

- brněnští **rychtáři** datování od r. 1245
 - 1372 markrabě Jan Jindřich prodal dědičné rychtářství městu
 - již před vykoupením pravomoc rychtáře omezována úřadem purkmistra (od r. 1340)
 - rychtář měl další aparát: podrychtáře, písaře, soudní sluhy (šerhové a biřici)
- + strážci brány, strážci lesa, někdy hlídač požárů
- Městská sbírka** - z nemovitostí, z řemesel, z obchodu a živností, ne z movitostí a z rent

3) Husitství

- období:** 30. 7. 1419 - defenestrace na Novém Městě pražském - až 23. 8. 1436 - vjezd Zikmunda Lucemburského do Prahy
- nefungovala centrální královská moc**
- veřejná správa existovala ve dvou rovinách**
 - území, která zůstala věrná Zikmundovi
 - pokračovala ve starším vývoji bez podstatných změn
 - území ovládané husity - specifika ve vývoji správy
 - východiskem **odmítnutí zákonného krále** (korunovace Zikmunda za českého krále v červenci 1420 nebyla českými husity pro nevěřejnost uznána x moravská šlechta ho na sněmu v Brně v listopadu 1421 za krále přijala a vzdala se husitství - uznání i ve vedlejších zemích)

23

3) Husitství

Specifika vývoje veřejné správy na území husitů:

- užší (dobrovolná či vynucená) spolupráce mezi městy vytvářením **městských svazů**
- přispěla k jejich přetvoření v další **zemský stav**
- posílení funkce **hejtmana**
 - funkce především vojenská
 - výkon politického dohledu ve městech
 - nejvyšší soudní a správní funkce (= obdobou rychtářů)
- posílení významu **landfrýdů a krajů**
 - nejprve především vojenskými celky s obranným účelem, které se snažili kopírovat městské svazy
 - později volení **hejtmani kraje**
- posílení postavení měst ve sněmu**

24

3) Husitství

MĚSTSKÁ SPRÁVA

- **nejpodstatnější změny u dříve královských měst**

a) Rychtář

- jako královský zástupce ve městech **ztratil** při nefungování královské moci zcela **své opodstatnění**
- **husitská města převzala rychtu a sama jmenovala rychtáře** (závislý na městské radě)

b) Městská obec

- nabyla mimořádného významu
- na počátku husitského hnutí zahrnovala **veškeré městské obyvatelstvo**, nejen plnoprávné měšťany
- později tzv. **"velká obec"** a **"obec"**

25

3) Husitství

Pražský městský svaz

- začátkem 20. let nejpevněji organizovaným mocenským celkem v zemi
- města při vstupu do svazu slibovala věrnost 4 artikulům, odmítnutí Zikmunda a také věrnost Praze
- **centralismus a převaha Prahy**
 - do měst dosazovala své zástupce s titulem **hejtman**:
 - a) politický dohled
 - b) nejvyšší soudní + správní funkce (= obdobou dřívějších rychtářů)
 - c) dříve královské právo potvrzovat městské rady ve městech svého svazu
 - d) vydávala městská privilegia
 - e) úřad podkomořího

26

3) Husitství

Táborský městský svaz

- vedení nenavazovalo na žádné tradiční uspořádání
- vyrostl z náboženských představ – **"teokratická republika"**
 - zákon "boží" rušící hierarchizaci
 - princip společenské rovnosti (bratrství)
 - princip majetkové rovnosti (společné kádě)
 - neměla být obnovena žádná vláda nad lidem
- **města svazu zachovávala svou samostatnost**, měla své „domácí obce“, plnou běžnou městskou správu a spojovala se jen k vojenským akcím
- se vzrůstem počtu obyvatel ustavena **čtyřčlenná volená hejtmanská vláda**
- **"běžné" městské uspořádání od r. 1424**

27

3) Husitství

Časlavský zemský sněm (1421)

- svolán z iniciativy Prahy, která prosazovala plná účast měst na sněmu (zůstala zachována i následně v 15. st.)
- města formálně vystupovala jako rovnoprávná a mnohdy nejsilnější složka
- **povýšil se na jediný, suverénní zdroj moci v zemi zastupující všechny síly země stojící nad králem**
(„*byl nazván také prvním evropským parlamentem*")
- i zástupci vyšší a nižší šlechty, duchovenstva a polních obcí **tztn. i zástupci složek sdružujících většinou dosud bezprávné obyvatelstvo venkova a měst**
- slavnostně prohlásil Zikmunda za zbavena trůnu + ze svého středu 20tičlennou radu království českého jako prozatímní vládu **ALE FAKTICKÁ MOC V RUKOU HEJTMANŮ**

28

4) Období od konce husitství do roku 1620

- skončila mimořádná situace správy českého státu, **nebyl však obnoven předhusitský stav změna politické struktury a zakotvení prvků vzniklých v husitství**
- období 1435 - 1620 - „**STAVOVSKÁ MONARCHIE**“ a boje jednotlivých stavů o politický a hospodářský vliv
 - a) do roku 1526 - stavy převážně nad panovníkem
„Zeslabení panovnické moci po husitství bylo do značné míry podmíněno úpadkem pozemkového královského majetku a ztrátou přímých finančních zdrojů nebo jejich chaotickým stavem.“
 - b) poté posilování moci panovníka → **centralismus**

29

4) Období od konce husitství do roku 1620

DO ROKU 1526

■ PANOVNÍK

- garantem jednotnosti státu
- formálně nezávislý ale jen v oblasti správy regálů (královský prokurátor)
- moc nad ochranou výkonu náboženství a schvalování vyznání
- považován spíše za prvního mezi sobě rovnými (šlechtici)

■ STAVY

- přijímaly nebo skutečně volily nového panovníka na **Českém zemském sněmu** (nemuseli přihlížet k dynastickým nárokům)
- před volbou nebo přijetím krále předkládali kandidátovi své podmínky, aby je potvrdil - **volební kapitulace**
(od r. 1471 obsahovaly souhrn zemských privilegií a opakovaly se jen s menšími změnami)

30

4) Období od konce husitství do roku 1620

ZĚMSKÁ SPRÁVA:

- HEJTMANI
 - i nadále zástupci krále nepřítomného v zemi
 - zvláštní stálí úředníci již ve všech zemích – jmenování králem za součinnosti stavů (v Horní Lužici „fojt“)
 - v **Čechách** nadále jen při kratší nepřítomnosti krále, trvalejší instituci se zde nestal (správu vykonávali nejvyšší zemští úředníci)
 - Ferdinand I. - **instrukce pro hejtmány** (1528): hejtmani (zemští) mají být dva s dvanácti pomocníky, mají pečovat především o zemský mír, podléhali jim krajsí hejtmani a rady měst
 - v průběhu vývoje přešly někdy jejich kompetence na tzv. **místodržitelství**

31

4) Období od konce husitství do roku 1620

ZĚMSKÁ SPRÁVA:

- DVŮR PANOVNÍKA
 - centrum politické a kulturní, ztratil svůj význam jako správní centrum (většina správních funkcí v rukou stavů),
- ZEMSKÉ SNĚMY
 - do r. 1526 patrně nejdůležitějším orgánem stavovského vlivu
 - nejvlivnější složkou stáli držitelé zemských úřadů
 - ČESKÝ i nadále specifické postavení
 - volba panovníka
 - kontrola panovníka v oblasti zahraničních lén
 - souhlas s vybíráním berně
 - usnesení formálně vyžadovalo SOUHLAS KRÁLE (sankce), a k platnosti nutný dále ZÁPIS DO ZEMSKÝCH DESK

4) Období od konce husitství do roku 1620

ZEMSKÉ ÚŘADY

- při jmenování král vázán na výběr z určitého stavu (**dohody o zemských úřadech**)
(zde i vyloučení cizinců ze zemských úřadů)
- dohody z r. 1497 a 1549 - **hodnostní pořadí zemských úředníků (v Čechách)** (úřadovali nadále ve svých **sídlech**)
 - nejvyšší purkrabí
 - nejvyšší hofmistr
 - nejvyšší maršálek
 - nejvyšší komorník zemský
 - nejvyšší sudí zemský
 - nejvyšší kancléř (specifický význam č. **král. kanceláře**)
 - dvorský sudí
 - nejvyšší písař zemský
 - podkomoří,
 - dva purkrabí karlístejnští (jeden pán a jeden rytíř),
 - purkrabí kraje hradeckého

33

4) Období od konce husitství do roku 1620

ZEMSKÉ ÚŘADY

- na **Moravě** prvním zemským úředníkem **hejtman**, druhým **maršálek**
- ve **slezských knížectvích** od 16. stol. jmenovaly stavy jednotlivých knížectví jako svého stálého, doživotního a placeného úředníka **zemského plnomocníka**
 - vedení běžné stavovské agendy
 - zastupování stavů vůči hejtmanovi a na knížecím sněmu
- v **Čechách** a na **Moravě** - **kolegium zemských úředníků** základ tzv. **zemské (markraběcí) rady**
 - její návrhy krále (markraběte) vázaly při obsazování úřadů
 - stálost rady** zaručena **praktickou nesesaditelností zemských úředníků**

34

4) Období od konce husitství do roku 1620

KRAJSKÁ SPRÁVA

- vedoucím činitelem **HEJTMAN**
- hejtmani všech českých krajů byli prvně zvoleni krajskými sněmy ("sněmíky") r. 1434, od r. 1470 voleni po dvou
- kompetence:
 - veřejný pořádek v kraji (nadřazení poprávců)
 - dohlíželi na hrdelní soudnictví a na kvalitu mince
 - trestání lesního a vodního pytláčení
 - spolupůsobili při vybírání berní a
 - velení krajské vojenské hotovosti.

35

4) Období od konce husitství do roku 1620

KRAJSKÁ SPRÁVA:

- V **Čechách** od 14. stol. 12 krajů, později 14 (zůstalo zachováno až do počátku 18. stol.)
- Na **Moravě** důsledkem nebezpečí tureckých válek - sněmovní usnesení z r. 1527 zřídilo 4 kraje jako obranné jednotky (nakonec 5) - nebyli však trvalou institucí
- Ve **Slezsku** rovněž pro účely obrany proti Turkům 4 kraje (čtvrtě) jako větší teritoriální celky (1529) - krajská organizace vystupovala v platnost jen pro vojenské účely.
- V **Horní Lužici** trvaly vikpildy šesti měst především pro berní účely. Vývojem se ustalovaly 2 kraje.
- V **Dolní Lužici** v 15. stol. trvalo rozříštění do panství a městských vikpildů. V 16. stol. se opět pro berní a vojenské účely vytvořilo 5 krajů

36

4) Období od konce husitství do roku 1620

MĚSTSKÁ SPRÁVA

a) do roku 1547

- zpočátku silné postavení – jen formální potvrzování členů městských rad králem, přísahy konšelů králi a povinnost měst odvádět králi peněžité dávky
 - od 70. let 14. stol. spory týkající se politických a hospodářských práv
 - jen občané královských a věnných měst měli politická práva (zejm. spor o účast na zemském soudu)
 - šlechta požadovala stejné hospodářské výsady jako měla města (mílové právo, monopol na vaření piva) + omezení politických práv měst
- Vladislavské zřízení zemské (1500)
- Svatováclavská smlouva (1508)

37

4) Období od konce husitství do roku 1620

MĚSTSKÁ SPRÁVA

a) do roku 1547

- ve vnitřní správě měst trval pokles významu **rychtáře** - stal se závislým na radě,
- první purkmistr v roce nazýván **primas**, připadla mu správa městského hospodářství
- od poč. 16. stol se panovník snažil omezit význam **městské obce** - Ferdinand I. - 1528 - svolávána jen s panovníkovým svolením, konečný zákaz scházení 1547
- vznik **specializovaných úřadů podřízených radě** - „case study“ Starého město pražské (DÚ)

38

4) Období od konce husitství do roku 1620

MĚSTSKÁ SPRÁVA V BRNĚ

- pravomoce členů rady podobné jako před husitstvím
- 1437 +
 - a) 2 dohlížitelé na městskou hospodu
 - b) městský mistr studní
 - c) a) a b) dozor na mlýny, mlýnské náhody a vodní díla
 - d) správci piva
 - e) od r. 1466 2 konšelé pro dohled na hospodaření městských statků

39

4) Období od konce husitství do roku 1620

b) od r. 1547 do r. 1620

„města jsou královskou komorou“

- omezování samosprávy a tím i stavovského postavení českých královských a věnných měst (institut rychtáře a hejtmána)
- neúspěch stavovského povstání vedl k **sankcím v a) oblasti hospodářské b) v oblasti správy - funkce královského rychtáře**
- některá práva postupně vrácena zpět. za **Rudolfa II.**
„Začalo tu faktické rozlišování mezi **přímou městskou pravomocí**, do které patří nakonec jen záležitosti hospodářské a správa vlastního jmění města, a **pravomocí přenesenou na město z moci královské**, do níž se počítalo soudnictví a veřejná správa, jež zůstala pod stálým dohledem.“ (Hledíková, Janák)

40

4) Období od konce husitství do roku 1620

CENTRÁLNÍ HABSBURSKÉ ÚŘADY (Ferdinand I.)

- pojetí: **zahraniční politika, finanční správa a vojenské záležitosti** jsou výhradní záležitosti panovníka, odvozenou z jeho majestátu
- struktura centrální správy Ferd. I. zůstala v platnosti bez podstatných změn do poloviny 18. stol.
- vytvořené úřady **nebyly formálně úřadům jednotlivých států nadřazeny** (s výjimkou ...)
- s růstem absolutismu však rostl jejich význam
- DVORSKÁ KOMORA
 - nadřízený úřad finančních správ jednotlivých zemí a poradní orgán
 - úřadovala nepřetržitě
 - týdně informovala panovníka

41

4) Období od konce husitství do roku 1620

CENTRÁLNÍ HABSBURSKÉ ÚŘADY (Ferd. I.)

- **TAJNÁ RADA**
 - orgán praktický řídicí zahraniční politiku a zasahující i do podstatných otázek vnitřních
- **DVORSKÁ RADA**
 - vlastní rakouskou radou
 - měla být nejvyšší odvolací soudní instancí
 - toto pojetí se neprosadilo – české i uherské soudnictví bylo v rukou stavů a odvolání ke králi neznalo
 - od r. 1556 radou celoříšskou
- **DVORSKÁ KANCELÁŘ**
 - proměna v říšskou až v roce 1556
- **DVORSKÁ VÁLEČNÁ RADA** (zřízena až v roce 1556)
 - proměna lenního vojska v žoldnéřské

42

5) Stavovské povstání

- v čele země **30tičlenné direktorium** složené ze zástupců pánů, rytířů i královských měst
- na generálním sněmu byly v červenci 1619 přijaty normy, které zakotvovaly novou organizaci státu - **konfederace Čech, Moravy, Slezska, Horní a Dolní Lužice**
- česká šlechta zde přistoupila na rovnoprávnost všech zemí s Českým královstvím
- konfederace měla být spojena společnými institucemi (panovníkem, generálním sněmem, protestanským náboženstvím a společným vojenským velením)
- zakotveno rovněž právo na odpor stavů
(„Panovník se tak změnil ve volenou hlavu státu, odpovědnou stavům.“)

43

ZVONEC KONEC

44